

Transformationeel Contextualisme: de praktijk als basis.

Jeroen Jansz (ERMeCC, Erasmus University Rotterdam)

Het Transformationeel Contextualisme (TC) van Willem van Hoorn kwam in de jaren tachtig onder vuur te liggen. Dit model van de historische ontwikkeling van de psychologie zou economisch deterministisch zijn. De jonge Nijmeegse historicus van de psychologie, Ruud Abma, ging nog een stap verder in zijn kritiek. In de beste marxistische traditie pakte hij Van Hoorn en zijn Leidse leerlingen stevig aan op de internationale Cheiron conferenties over de geschiedenis van de psychologie. TC, betoogde Abma, veronachtzaamde ten eerste de rol die de psychologische praktijk speelde als Ideologisch Staatsapparaat (ISA) en ging bovendien voorbij aan wat Foucault 'disciplinerend' noemde. Het was volgens Abma echt te simpel om de historische rol van de psychologie te beperken tot het gieten van olie in de slechtlopende kapitalistische machine. Het succes van de psychologie zou eerder verklaard moeten worden uit de handige manier waarop psychologen in hadden gespeeld op de behoefte van Westerse individuen om meer inzicht te krijgen in hun eigen psychische gesteldheid. De kritische Abma wist met overtuiging uit te leggen dat de wisselwerking tussen de groeiende psychotherapeutische praktijk en de behoeften van potentiële cliënten uitmondde in een wijdverbreide vorm van proto-professionalisering.

Abma had gelijk, maar kreeg het aanvankelijk niet. Hij was immers de auteur van *Methodisch Zonder Confessie* (1983) dat in Leiden werd gezien als een staaltje 'Whig History'; in dit geval een Grote Mannen Geschiedenis over de Nijmeegse psychologie waarin professoren als Roels, Rutten, Buijtendijk en Fortmann centraal stonden. Dat de Leidse lezing van Abma's eerste boek op zijn zachtst gezegd selectief was, bleek in de jaren negentig. In het eerste hoofdstuk van *Met Zachte Hand* (1996) betoogde Abma met zijn Leidse en Groningse coauteurs dat de geschiedenis van de psychologie veel meer werd gestuurd door maatschappelijke ontwikkelingen dan door ontwikkelingen in de academische discipline. Hier klonk duidelijk Abma's centrale thema uit 1983 in door: de spanning die er in de Nijmeegse psychologie was tussen de voorvechters van een maatschappelijk nuttige psychologie en degenen die de psychologie wilden baseren op de zuivere kennis uit het laboratorium.

De psychoanalyse komt vaak naar voren in Abma's beschouwingen over de relatie tussen theorie en praktijk. In *Over De Grenzen van Disciplines* (2011) legt hij uit dat de psychoanalyse uniek is omdat casussen de bron en de toetssteen vormen van het theoretische bouwwerk. Daarnaast benadrukt Abma in *A Social History of Psychology* (2004) de immense populariteit van begrippen als 'het onbewuste', 'verdringing' en het Oedipuscomplex. Door de popularisering is de psychoanalyse meer dan de academische psychologie deel geworden van de leefwereld van veel mensen. Abma roept in 2011 sociale wetenschappers op "het lef te hebben de eigen bevindingen direct te toetsen aan de sociale werkelijkheid buiten de academie" (pagina 195). De transformationeel contextualisten zouden zeker gehoor geven aan deze oproep en zich richten op hoe de arbeidersklasse betekenis verleent aan de alledaagse werkelijkheid. Of Abma het voorbeeld van TC zou volgen is de vraag. Hij lijkt zich meer te laten inspireren door Freuds gedurfde benadering van theorie en praktijk.

Citeren als:

J. Jansz (2017). Transformationeel Contextualisme: de praktijk als basis. In: J. Bos & T. Knijn (Red.), *Over Grenzen Gaan. Liber Amicorum Ruud Abma*. Utrecht: Translucent Moon Press.

jansz@eshcc.eur.nl

